

TELEGRAFUL ROMAN.

Apere Marția. Joi și Sâmbătă

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidieceane Sibiu strada Măcelarilor 45

Correspondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 45.
Epistolele nefrancate se refuză — Articuli nepublicați nu se înapoiază

INSERTIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr., rëndul cu litere garmond — și timbru de 80 cr. pentru fie-care publicare.

Sibiu 14 Iunie 1895.

Intre obiectele, cu cari s'au ocupat sinódele eparchiale în cesti doi ani din urmă, și congresul ținut în anul acesta, cel mai de căpetenie a fost după a noastră părere articolul de lege, care a regulat salariile învățătoresci, și care sub titlul acesta binesunătoriu a regulat disciplinarea învățătorilor dela scólele confesionale.

Congresul din anul acesta a enunțat un principiu, care dacă va fi prețutindenea bine aplicat, vom pute salva în cele mai multe locuri existența scólei confesionale, vom pute salva existența învățătorului, care prin articolul de lege XXVI din 1893 e pus la volnicia inspectorilor regesci de scóle, și la a comitetelor administrative din comitat.

Provocatul articol de lege a pus pondul principal pe disciplinarea învățătorilor, de aceea s'a codificat în lege direcțiunea contra statului, și acțiunile cari vin a se înșira sub direcțiunea contra statului.

Pote noi suntem prea pesimiști, când vedem un period de persecuțiuni al învățătorilor dela scólele confesionale chiar și când ele asigură existența învățătorilor, prestându-le ele confesiunile întrégă dotațiunea. În acest cas ingerința guvernului e mai mică, și numai sub titlul de uneltiri contra statului ia guvernul în mână sa disciplinarea. În celelalte casuri de obiecțiuni ministrul trebuie să lase curs liber disciplinei, care o aplică confesiunea în virtutea normelor sale.

Avem casuri concrete, din care trebuie să concludem la o crâncenă eră de persecuțiuni în statul învățătorilor dela scólele noastre confesionale.

Susceptibilitatea guvernului a degenerat până la un grad de slăbiciune, care trebuie să pună la serioase gânduri pe autoritățile superioare bisericesci.

Paralel cu susceptibilitatea organelor, cari stau la porunca guvernului, merge neprecauțiunea învățătorilor confesionali, cari nu pot cuprinde cu

mintea, nu pot străbate situațiunea actuală, și faptul, că ei mai mare serviciu aduc națiunei române, dacă sunt la înălțimea chemării lor în scóla, și dacă evită ocaziunile de a veni în conflict cu Ș. din lege, care normeză direcțiunea contra statului.

Mai de multe-ori am scris despre această materie, și totdeauna am întins binișor córdă pessimismului, și nu fără cuvânt.

Am vorbit de susceptibilitate, care degenerază până la slăbiciune.

Să ilustrăm temerile noastre.

Se face o denunțare către guvernul țerei de cuprinsul, că cutare învățătoriu urmăresce o direcțiune contra statului.

Guvernul denunță casul autorității bisericesci, și cere din capul locului suspendarea învățătorului, și cercetarea casului denunțat.

Suprema autoritate bisericescă judecă lucrul cu sânge rece, pune la cale cercetarea, și nu suspendează pe învățătoriu, căci n'are cu cine-l înlocui la mijlocul anului.

E deci gata conflictul între biserică și stat, căci guvernul ia refugiu la represalii.

Până acuma nu se scie, dacă învățătoriu e vinovat sau ba, cum se poate deci suspenda un învățătoriu fără a sci autoritatea bisericeii vina adusă contra lui.

Să punem alt cas în contemplațiune. Guvernul dă: cutare învățătoriu a pus pe elevi să scrie în caiete cântări, cari provócă la agitațiune contra națiunei magiare. Deci suspendare și disciplinare, căci scóla respectivă a asigurat ea dotațiunea învățătorului, alt cum disciplina ar trece la competența comisiei administrative comitatense.

Confesiunea nici în acest cas concret nu poate suspenda pe învățătoriu, căci nu cunoște tectul cântărilor cu

Și aici e gata cu conflictul, căci guvernul amenință cu aducerea unei legi nouă, care se disciplineze pe învățătorii dela scólele confesionale prin organele statului fără privire dacă statul contribuie sau nu contribuie la dotațiunea învățătorului.

Se pune în vedere altă posibilă eventualitate.

Se pune în proces la comisiunea comitatensă un învățătoriu sub cuvântul direcțiune contra statului. Din capul locului se cere suspensiunea. Dar cum va urma o asemenea procedură biserica, cum se poate face ea instrument orb unei porniri bolnăviciose, și pentru ce nu i se dă posibilitatea, ca se judece și ea, și pentru ce se nu fie posibil, ca în cazul unde organele statului pronunță verdictul vinovat, biserica să dică „nevinovat”, căci înaintea noastră poesia lui Bolintinean: „Ca un glob de aur”, nu constituie elementele crimei: direcțiune contra statului?

La asemenea conflicte noi nici nu reflectăm!

Susceptibilitatea în asemenea grad ne insuflă nouă serioase îngrijiri, de aceea vedem în perspectivă o eră de crâncene persecuțiuni asupra învățătorilor.

Să revenim însă la adevărata temă a meditațiunilor noastre la concludul congresului.

Nisuințele bisericeii au fost și sunt îndreptate în direcțiunea, ca dotațiunea scólei și a învățătorului se o presteze comuna bisericescă, care susține scóla. În acest cas ingerința guvernului în afacerile scólei confesionale se reduce numai la casurile extreme cu direcțiunea contra statului.

Spre a ajunge la această congresul a enunțat principiul, că asupra comunei bisericesci din oficiu se se repartizeze dotațiunea învățătorului, care în sensul legii trebuie să o încasseze organele politice din comună.

Măsurile aceste au trebuit enun-

ciate din congres dela suprema autoritate legislativă în biserică, ca să se înlesnescă lucrarea în jos, căci s'au ivit casuri concrete, unde sinódele parochiale seduse de răuvoitorii bisericeii, nu au voit să ratifice repartițiunile prezentate de comitetul parochial.

Sila acesta spre un lucru atât de nobil nu ne prezintă lumea în colorile cele mai liberale, este însă vorba de existența scólei românesci, de existența scólei confesionale, și poporul nostru în unele locuri e redus la mîntea copilului, și e bine, dacă i se face binele chiar și contra voinței lui.

Aternă acum dela oficiile protopresbiterale, ca ele să aplice cu cuvenitul tact măsurile decretate de către congresul nostru național-bisericesc, și să îngrijescă pentru executarea lor cu rațiune.

După cum am mai accentuat tot la acest loc, poporul nostru e bun, el dă când are, și dă bucuros pentru biserică și scóla, și mai ales dă bucuros, când vede în scóla și progres.

Să se încasseze repartițiunile la timpuri potrivite, și atunci lucrul va merge strună.

Greul lucrării și aici trebuie să-l ia asupra-și protopresbiterii nostri, căci altcum ispravă nu se va face.

Comitetele noastre parochiale încă nu au ajuns la acea maturitate, ca ele să-și scie împărți lucrul, și să-l execute la timp.

Sunt și multe miserii locale, dușmăni personale, cari să răsbună în locul prim asupra învățătorului, și apoi asupra poporului, ca rezultat final asupra scólei.

De acasă nu le va pute face aceste protopopul, și va trebui să ese în fiecare comună, să reguleze încasările, și apoi cu vigóre să supravegheze prompta executare. Cu chipul acesta se va da viață concludului congresual, se va asigura existența scólelor noastre și se va deda poporul nostru la ordine și la disciplină, fără a simți vre-o

FOIȚA.

Documente pentru limbă și istorie.

(Urmare.)

Iosif al doilea

cu mila lui Dumnezeu ales al romanilor, împărat pururea august, craiul apostolicesc al Germanii, Ungarii, Bohemii, Dalmației, Croației, și Slavonii, archipovățito-riul Austrii, iproci.

Cinstiților și de bun nēm iproci! De vreme ce binele supușilor nostri celor credincioși pravoslavnic de legea grecescă poftesce dela noi, ca în gândul împuținării sărbătorilor aceiași, împărătescă și părintescă purtare de grije să avem către dînșii, carea și către cei neuniți o am arătat, și vouă crăescului nostru guvernium prin preafălnitul în 7 zile August anul 1786 supt numărul 8861 dat rescriptum al nostru cunoscută a vi-o face nēm milostivit, și pentru această pricină și pentru ca înecat e cu puțință, întru totă aceiași rënduială să se fie între uniți, și între neuniți, fôrte de lipsă este, ca sărbătorile care noi pentrubiserica neunită a răsăritului le-am aședat acelea, și pravoslavnicii de legea grecescă să le fie: (afară de cel ce pentru fiește care nēm de osăbi sau fost dat, adecă: a S. Sava archiepiscopul a S. Sfințitul Con-

stantin și Elena, și a S. Paraschevei) drept aceea spre plinirea acestora milostivesce rënduim, ca de acuma înainte, și neuniții pravoslavnic de legea grecescă numai acelea sărbători să le fie, care aici urmază, adecă:

In luna lui Ianuarie.

1. În ziua 1-a. Tăerea împrejur a domnului nostru Iisus Christos.
2. În ziua a 6-a. Botezul Domnului nostru Iisus Christos.
3. În ziua a 30-a. Trei sfinți archierei, Vasile Grigorie și Ioan Zlatoust.

In luna lui Februarie.

4. În ziua a 2-a. Stretenia, adecă întimpinarea domnului nostru Iisus Christos.

In luna lui Martie.

5. În ziua a 25-a. Bunavestire a Născătoarei de Dumnezeu.

In luna lui Aprile.

6. În ziua a 23-a. Sfințul Mucenic George.

In luna lui Iunie.

7. În ziua a 24-a. Nașterea sfințului Ioan Botezătoriu.
8. În ziua a 29-a. S. S și întru tot lăudații apostoli Petru și Pavel.

In luna lui Iulie.

7. În ziua a 20-a. Sfințul proroc Ilie.

In luna lui August.

10. În ziua a 6-a. Schimbarea la față a domnului nostru Iisus Christos.
11. Io ziua a 15-a. Adormirea preas. născătoarei de Dumnezeu.
12. În ziua a 29-a. Tăerea capului sf. Ioan Botezătoriu.

In luna lui Septemvrie.

13. În ziua a 8-a. Nașterea S. Născătoarei de Dumnezeu.
14. În ziua a 14-a. Înălțarea Sfinței Cruci.

In luna lui Octomvrie.

15. În ziua a 26-a. Sfințul marele mucenic Dimitrie.

In luna lui Noemvrie.

16. În ziua a 8-a. Soborul sfinților îngeri Michail și Gavril.
17. În ziua a 21-a. Intrarea în biserică a preasfintei Născătoarei de Dumnezeu.

In luna lui Decemvrie.

18. În ziua a 6-a. Cel dintru sfinți părintele nostru Nicolae.
19. În ziua a 25-a. Nașterea Domnului nostru Iisus Christos.

greutate, fără a se simți împovărat.

Să fie fiecare cu totă inima la locul său, căci trecem prin timpuri de grea cercare.

Răspuns prealabil la articolul „Ce sunt ei?” din „Tribuna”.

Pe pagina a patra a „Tribunei” Nr. 124 din 2/14 Iunie a. c. cetim următoarele:

„Institut Tipografic”, societate pe acții în lichidațiune.

Bilanț în 10 Octomvrie 1893.

Active:		Passive:	
Acții needate	fl. 400.—	Capital social	fl. 40,000
Depuneri la banca „Albina”	6925.49		
Numerar în casă	93.26		
Perdere	32,581.25		
	fl. 40,000.—		fl. 40,000

Sibiiu, în 10 Octomvrie 1893.

Dr. A. Brote m. p. Dr. Cioran m. p. Dr. D. P. Bareian m. p.

Bilanțul de față s'a aflat exact și în deplină conformitate cu registrele respective.

Sibiiu, în 14 Octomvrie 1893.

Demetriu Comșa m. p. Petru Ciora m. p. Victor Tordășianu m. p.

Socotelă finală.

Active:		Passive:	
Depuneri la banca „Albina”	fl. 6925.49	Replătiți pe 389 acții	fl. 6893.08
Numerar la casă	93.26	Diverse apese	76.77
Interese după depuneri	102.99	Depuși la tribunalul din Sibiiu	
		pentru 7 acții neprezentate	124.04
		Sald	27.85
	fl. 7121.74		fl. 7121.74

Comitetul de lichidare:

Dr. A. Brote m. p.

Dr. Cioran m. p.

Revădută, confrontată cu documentele s'a aflat în regulă din partea subscrișilor.

A. Lebu m. p.

Ioan Preda m. p.

Va se dică din întreg capitalul social de fl. 40.000 numai acea parte le-a rămas acționarilor, de ce nu s'au putut atinge administratorii dela „Tribuna” — cautiunea depusă la percepătorul reg.

Perdere minimă este:

1. În capital fl. 32,581.25
2. Interese a 5% după capitalul social de fl. 39,600 pe 12 ani 23,760.—
3. Contribuiri de 5 fl. de acțiune a fond perdu în 1889 2,000 —

Total . . . fl. 58,341.25

Va se dică circa fl. 60,000 a costat pe poporul român numai în bani, ura personală către capul bisericii noastre, a acelora, cari ca se aibă organ, în carele se-și potă vărza după plac veninul asupra Lui, și se-i micșoreze autoritatea în sus și în jos, sub protecție false au exploatat credulitatea publicului român, pregătit spre jertfe pentru un scop sublim, și cu ajutorul material al lui au înființat „Institutul Tipografic” ca se îndope pe „Tribuna”.

Etă cum a prognosticat dl Parteniu Cosma acest tragic sfârșit în cunoscuta sa broșură „Procesul de presă” din 1889 la pag. 175.

„Tirania autorității” după cum au observat dnul Enea Hodoș a prins rădăcini atât de puternice prin

unele părți a societății noastre, în cât mulți foarte mulți, nu dispun nici într'atâta de curajul opiniei lor, ca cel puțin să protesteze în cauza acestei molime a societății noastre.

„Sunt erași mulți, care se simt fericiți că s'au pus sub aripile ocrotitoare ale tiraniei autorității.”

„E dureros, când vezi că fericiți se simt și vre-o câți-va tineri cari s'au pus sub pavăza acestei aripi ocrotitoare etc. etc.”

„În astă direcțiune a progresat acest diar „Tribuna” organ al malconținților, al „nihilistilor” români, până când le-a succedat a strica solidaritatea, ce începuse binișor a se manifesta în toate acțiunile mai importante ale inteligenței române, a învrăjbi societatea în toate centrele de mai nainte, a amăgi pe o parte a tinerimei neesperate, a semăna ură între frate și frate, a submina disciplina în biserică și în școli și a deda publicul său să se nutrească numai cu lucruri senzaționale, fie și în contul moralității publice și al bunului simț, până când ajunseser a se sfii ori-care bărbat serios, carele avea nenorocirea a fi lăudat în „Tribuna”, — dar acel „mare partid” al viitorului tot nu s'a încheiat, și aprigii „combatanți” an prin Octobrie, cu puterile sleite, zăceau deja sub ruinele casei, căreia ei îi dăduse foc, și astăzi potă că ar aparține numai domeniului istoriei, dacă „betrânii”, cei combătuți de ei, Mocsonyescii și Babeș cel urgisit, nu aveau generositatea să le întindă mâna și să-i ridice din penibila situațiune, în care ajunseser, făcând o încercare cu ei, dacă cu ajutorul lor mo-

ral și material mai este posibil sau ba să scape de perire o avere considerabilă națională și se salveze numele unui organ opozițional?”

„Dic „numele” căci atacurile contra „autorităților”, contra „bisericilor”, contra „instituțiilor” și contra „societății” române, după scirea mea pozitivă trebuie să fie eliminate din colonele „Tribunei” dacă ea mai contăză la spriginul Mocsonyescilor.”

„Ave-va această generositate și jertfă a dlor Mocsonyesci rezultatul dorit de ei sau ba? este o mare întrebare a viitorului.”

Încât până acuma, cele 5500 fl. ce le-au donat familia Mocsonyi ca valorea nominală a lor 55 acțiuni — ce nu le mai cumpără nime — ale Institutului tipografic, precum dovedește raportul direcțiunii către adunarea generală ținută la 13 Aprilie a. c. și bilanțul din 31 Dec. a avut negreșit acel efect, că „deocamdată” a scăpat întreprinderea de insolvență, dar pentru aceea situațiunea este tot critică, căci, cu toate că cele 5500 fl. s'au vârsat în casa Institutului tipografic în numerar în ultimul pătrar al anului expirat la 31 Decembrie, față de o datorie efectivă de fl. 6107.09 cr., în casă în numerar erau numai fl. 258.28 cr., ceea ce este un picur în mare pentru 1 Ianuarie, ca să potă mângăia personalul unei redacțiuni și tipografii, care au spese la an de fl. 24029.82 cr. Deficitul n'a scăzut, ci a crescut dela fl. 1480.72 cr. la fl. 7712.27 cr.; — er cu intrarea dlor Antoniu de Mocsonyi, Dr. Alexandru Mocsonyi, Vincențiu Babeș și Coriolan Bredicean în direcțiune au avut și d-lor norocirea a fi subsumați între aceia, cari, întru executarea concludului adunării generale, prin scrisoarea direcțiunii din 16 Aprilie a. c. au provocat pe acționari se mai contribuie de fie-care acțiune „deocamdată” câte 5 fl. „a fond perdu”.

„Vor fi negreșit și de acei acționari, cari vor mai aduce și acest sacrificiu, și mai cu seamă membrii direcțiunii presupun că și vor respecta concludul propriu, dar marea majoritate a acționarilor nu cred se fie aplecată a-și mai arunca paralele în vânt, numai pentru-ca să mai aibă ce rode câte-va luni aceia, cari cu atitudinea lor pătimășă pe lângă desastrul moral ce l'au produs au mai periclitat și considerabilul capital de fl. 40,000 al inteligenței unui popor atât de lipsit cum este al nostru.”

„Dar chiar se contribuie toți acționarii suma ce li-se cere „deocamdată”, aceea este numai fl. 2000, er cu o subvențiune de fl. 2000 la an, nu se potă susține o redacțiune atât de sumptuoasă cum este a „Tribunei”, și acel „deocamdată” denuncie deja intențiunea direcțiunii, că dacă această încercare nu va duce la scop, va mai cere și

1) Generositatea li s'a și răspălit și încă li se răspătesce mereu, după tipical „martirului” E. Brote. Redacțiunea.

2) Au fost eliminate până când purtarea lui E. Brote i a eliminat și pe Mocsonyescii din direcțiunea Inst. tipogr. Red.

alte sacrificii, și în fine, dacă nu se va afla vr'un mecenat, carele an de an se arunce multe mii de florini pentru „Tribuna” lichidarea nu se va putea evita, 1) er atunci cifrele „Activelor” bilanțului pe lângă toate reducerile de cari vorbesce Raportul direcțiunii, se vor micșora considerabil.”

La o eventuală lichidare: inventariul tipografiei, carele figurează în buget cu cifra de fl. 15,544.89 cr. se va reduce cel puțin la jumătate, debitorii cu cifra de fl. 3623.97 cr. la nimica, valorea editurii de fl. 9971.57 cr. la o sumă foarte neînsemnată, căci, fie cărțile cât de valoroase, în asemenea casuri mai numai hârtia se plătesce, valorea „Tribunei” de fl. 3000 să duce în vânt, și astfel unicul obiect carele la moment se potă prefăce în bani — efectele, depuse cautiune pentru „Tribuna” de fl. 5430.30 cr. nefind suficiente pentru acoperirea datoriei, cari la 31 Decembrie erau de fl. 6107.09 cr., și cari după firea lor cresc mereu, acționarii se vor alege cu nimica totă.”

„Cine pe basa raportului direcțiunii, și a bilanțului, potă face o combinațiune mai favoritoare pentru acționari să și-o facă; eu ași nu mai cred în minuni, și în, că întreprinderea în condițiunile de până aci, nu o mai potă duce mult timp” er a vegeta numai, și a trăi din datorii, nu în posibil din momentul ce au intrat în direcțiune bărbăți ca domni Antoniu și Alexandru Mocsonyi.”

„Etă unde a dus „Tribuna” și pe Institutul tipografic!”

„Ce a mai rămas la români nedevastat de ea?”

„Astfel de speculanți se predice neconținut morală și se potă de nas o națiune ca a noastră în timpurile critice de astăzi?”

„Dacă este vorbă de politică militantă eu astăzi nu aparțin nici la un partid.”

„M'am retras cu totă serioșitatea de pe terenul politic în 1884, când am eșit din comitetul național, și-mi fac datoria de român pe alte terene după putința și priceperea mea; dar am aparținut totdeauna la partidul național, și m'am silit ca acela să cucerească cele mai bune și mai solide puteri ale națiunii”, și să devină organizat astfel ca să însuflească respect și românilor și străinilor.”

„Tribuniștii pot se vorbescă în numele lor, și dacă află de cuviință a se mai ocupa și de mine ca de om politic” pot să mă eschidă din partidul lor, la carele

1) Mecenatele s'a aflat, dar lichidarea totuși au urmat, pentru-că subvențiunea n'a intrat în casa „Institutului tipogr.” ei în a altor matadori dela „Tribuna”. Red.

2) Uti figura docet. Red.

3) Așa s'a și întâmplat. Red.

4) Dar între acelea nu se numără luceferii E. Brote și soții. Red.

5) Astăzi este mai bine organizat pentru-că dl E. Brote este „vice-presdintele” comitetului național. Red.

6) Da încă cum? Red.

20. În ziua a 26-a. Soborul preas. Născătoare de Dumneșeu.

21. În ziua a 27-a. Sfântul întâiul Mucenic și archidiacon Stefan.

Lângă acestea.

22. Vinerea mare din săptămâna patimilor.

23. A doua zi de Paști.

24. A treia zi de Paști.

25. Înălțarea Domnului nostru Iisus Christos.

26. A doua zi de Rusalii.

Dintru care chiar se înțelege cumcă toate sărbătorile care aici nu sunt însemnate, trebuie să se socotescă a fi deslegate, și scădute.

Însă după rânduiala, carea prin înaltul crăescul al nostru din 7 August o am arătat, și acum poruncim ca sărbătorile și cele legate, și cele deslegate, totdeauna cu împărătescul nostru nume preoții (în biserică) să le vestescă. Și această preainaltă a noastră rânduială tuturor judecătorilor, și deregătorilor locurilor să li se facă în scire, dându-li-se înainte, cum că bună grijă se aibă, ca sărbătorile care pentru pravoslavnicii cei de legea grecească le-am întărit, și le-am aședat a se ținea să se vestescă a fi legate: eră celelalte se se vestescă deslegate întru acesta chip cum întru cele deslegate fără de împedecare fiește carele se-și potă lucra lucrurile sale. Eră decumva undeva această preainaltă a noastră poruncă nu s'ar țină atunci episcopilor locurilor, sau de va fi lipsă

și deregătorilor celor mai mari se se facă înscințare.

Așisderea și acesta poruncim, ca preoții cei pravoslavnici de legea grecească se nu se îndestuleze numai cât cu gura au vestit norodului sărbătorile cele deslegate ci și ei însuși întru acele zile lucrând la câmp, și la alte trebi se dea pildă bună; Așisderea mai marii locurilor prin semne din afară, precum sunt slobozirea târgurilor întru aceste zile, deschiderea boltelor, și oprirea jocurilor (unde numai în sărbători se pădia acestea) se se sirguască deplin a areta, cum că aceste sărbători sunt deslegate.

Așisderea vor putea fi pravoslavnicii de legea grecească de aci înainte a ținea sărbătorile sfinților întru a căroră cinste ar fi vro biserică sfințită (adeacă hramul). Iară nădăjdum cum de aci înainte și archiereii cei pravoslavnici de legea grecească nu vor sfinți vre-o biserică, nici vor alege hramul întru cinstea vre-unui sfânt ca acela, a cărui sărbătoare au sau deslegat, sau nici odată n'au fost legată. Drept aceea pentru mai mare încredințare și episcopii cei pravoslavnici de legea grecească, datori vor fi în sfârșitul fiește căruia an, a trimite vouă catastihul bisericilor care preste an le-au sfințit.

Acastă împărătescă a noastră rânduială vouă crăescului nostru guvernium cu o poruncă ca acesta vi se face în scire, ca spre plinirea ei toate cele ce sunt de lipsă deplin despre părțile se rânduiri și așa să

aședăți lucrul, ca împușinarea sărbătorilor la uniți și la neuniți tot întru aceiași vreme să se începă. Dat în Viena 1 Ianuarie 1787.

Ioșif m. p.

Carol grof Palfi m. p.

Alexandru Pastori m. p.

3083. 1788.

Cuprinderea.

Acelor meșteșuguri, și mai nainte purtări de grije, care doftorul varmegii Iaurinului Budelco pentru curățirea și întocrire spre hrană a bucatelor celor ne curate, și stricătoare de sănătate spre partea locului aceluia au aflat, și au dat afară.

Întâiu. Bucatele cares cu osigă, cu neghină, sau cu tăciune, de aceste bine trebuie curățite.

A doua. Casnicul mai nainte de a vrea a duce la mără acel felii de bucate, bine să le ște într'un cuptoriu de pită; că prin acea mare parte a stricăciunei pier. Și acesta fără nice o împedecare să potă face atunci, când pita coptă se scôte din cuptoriu afară, și cuptoriul cel de pită fi bine cald. Însă pitarii, cari voesc mai multe bucate a usca decât deschiliniții casnici, pot a întorce spre uscarea bucatelor sale acelea îndemănări care le-au spre uscarea Slaturilor.

(Va urma.)

nici când n'am aparținut nici nu vom aparține¹⁾, fie cât de puternic „marele partid al viitorului” întemeiat în redacțiunea „Tribunei”, — în numele „partidului național” însă nimeni nu i-a autorizat a vorbi²⁾, nu au drept nici a escumunica din acel partid, nici a înrola în el pe nimeni.

„Partidul național, pe lângă toate opiniile lor — nu i-a primit de organul său³⁾, și după atitudinea și succesele heretrice obținute dela nascerea „Tribunei” până astăzi — nici nu-i poate primi⁴⁾ — er dacă ar fi cândva în patria noastră un partid, carele pe un diar ca „Tribuna” l'ar considera de demn ca să-l primescă de organ al său, și dacă eu a-și ave slăbiciunea de a me mai ocupa cu politica militantă, eu o spun fără sfială n'aș intra în acel partid nici chiar dacă s'ar numi el „național”.

Astfel și-a încheiat dl Cosma broșura sa, în care ce s'a pertractat s'a împlinit până astăzi ad literam.

Am reprodus mai mult decât ce privește „Institutul Tipografic”, pentru că și de d-lui este vorba în articolul „Cine sunt ei”? Și partea din urmă este deja un fel de răspuns la marea dragoste, cu care e întimpinat dl Cosma și acum și totdeauna în coloanele „Tribunei”.

Dar revenind la „Institutul tipografic”, constatăm, că ceea ce a pronosticat dl Cosma atunci, când dlui E. Brote în urma unei călătorii pela Capolnaș, și în urma unor angajamente, cinstite cum pot numai primi Mocsonyescii, îi succese a îndupleca pe dñii Mocsonyesci cu aderenții lor Babeș și Bredicean, ca atât cu punga cât și personal să intre în „grupul” Tribunescilor, s'au împlinit întocmai.

„Institutul tipografic”, unica între prindere întemeiată de „grupul” tribunist, în mâinile lor s'a dus pe copcă, acționarii ademeniți cu prospecte umflate, au rămas cu buzele umflate, er profit din acea avere națională sleită a avut numai o persoană.

Acea persoană, carea pe ruinile Institutului tipografic, din un pitic ce era cu cunoștințele sale de „econom” a devenit mare și tare „conducător politic”.

Carele după-ace a dus „Institutul” la liquidare, carele unul ca din intuițiune proprie sciea ce valoare reprezintă „inventariul” și cunoștea și ofertele altora, cu un plus ofert bagatel, l'a cumpărat dela liquidatori, și după-ace în doi ani de zile a realizat ce a fost realizabil, după-ace în acel timp a făcut un bun „geschäft” cu tipărirea replicii plătite din două părți în mod splendid, cu Memorandul, pe carele pentru a face reclam fôiei sale l'a tipărit fără autorizarea comitetului național nainte de timp și l'a răspândit, prin ce a infundat întreg comitetul în temniță, minus prețuita sa persoană, er după ce i-se infundase cu tactica: să rămână și proprietar al întreprinderii aici și martir espatriat voluntar preste munți a pus cuțitul în costă comitetului, carele nu voia să rămână în timpul cel mai critic fără organ și i-l'a vândut cu preț îndoit, vândându-i chiar și cel mai rentabil product „Fôia Poporului”, care era întemeiată de însuși comitetul cu cauciune din punga membrilor comitetului afară de el.

Acela, carele cu toate acestea, folosindu-se de situațiunea proprietarilor, împedecați prin forță majoră de a-și validita drepturile, și astăzi în faptă este „dispunetoriul” la „Tribuna” și o conduce când li convine chiar în direcțiune opusă voinței proprietarilor ei.

¹⁾ L'an și dechiarat de „mort” pentru dñșii luceferii dela „Tribuna” pe dl Cosma. Red.

²⁾ Ba da! dîce „Tribuna” de când a ajuns dl vicepreședinte E. Brote suveran în comitetul național. Red.

³⁾ Conclasa de al conferinței nu esisî, ei însă știu ce știu de când sunt și grăunțe. Red.

⁴⁾ Ce nu se pôte cu bună „chibzuială”?

Și cine este acel mare bărbat, conducător național?

Să o spună adoratorii lui dela „Tribuna”

Ear noi deocamdată vă punem întrebarea: *Cine sunteți voi?*

Revista politică.

În numărul trecut al diarului nostru am amintit despre criza ministerială din Anglia. Astăzi se scie pozitiv că guvernul liberal în frunte cu lordul Rosebery și a dat demisiunea și că regina a însărcinat pe șeful conservatorilor, lordul Salisbury cu formarea noului cabinet. Ca prim-ministru acesta s'a distins și până acum prin o politică esternă înțeleptă și favorabilă pentru tripla alianță; în deosebi în Austro-Ungaria lordul Salisbury și-a câștigat mari simpatii. După scrierile cele mai nouă șeful conservatorilor a primit să formeze noul cabinet numai cu condițiunea, ca în cas de trebuință regina să acorde dizolvarea parlamentului.

Cu ocasiunea întrunirii delegațiilor austro-ungare în Viena a făcut mare senzațiune faptul, că M. S. împăratul la un dîneu a agrăit într'un mod foarte afabil pe delegatul Herold care face parte din grupul cehilor-tineri. „Mă bucur foarte mult — dîse împăratul către Herold, — că ai vorbit astăzi mai cu blîndeță.” Herold: „Eu caut în totdeauna, să-mi exprim convingerea mea.” — Împăratul: „Și în cestiunea Bosniei ai luat D-ta o poziție obiectivă.” — Herold: „Acesta a fost totdeauna scopul nostru”.

La un prînd dat de ministrul de externe, contele Goluchowsky, au fost foarte interesantă conversația d'între delegații poloni și unguri.

Cei d'întăi au încercat să înduplece pe colegii lor unguri, ca să permită slavilor și românilor a vorbi în dieta țării în limba lor maternă, ceea-ce, se înțelege de sine, delegații unguri au refuzat categoric, deși într'un mod politicos. Să vede că polonii nu-și prea cunosc colegii de sigur n'ar mai fi încercat marea cu degetul!!

În Italia s'a pornit decâte-va săptămâni o campanie energetică contra ministrului president Crispi. Dușmanul cel mai aprig al acestuia, deputatul Caralotti acușă pe Crispi, că a falsificat un contract de căsătorie, că s'a mai amestecat în alte două căsătorii, că în cestiunea cu banca romana a fasonat fals înaintea tribunalului și că tot cu ocasiunea asta a fost corupt de Tanlango că un astfel de om face din politică geșeft. Marția trecută Cavalotti și-a cerut cuvîntul, ca să aducă cestiunea înaintea camerei italiene. Refuzându-i-l presidentul din cauză, că nu era această cestiune la ordinea zilei, s'a escat între dușmanul lui Crispi și president o discuțiune mai înflăcărată, care a provocat imediat suspendarea ședinței. După redeschiderea Cavalotti a cerut de nou cuvîntul în cestiune personală. Presidentul i-l refuză și se ridică ședința. În aceeași zi seara majoritatea camerei italiene într'o adunare a primit pe Crispi cu mari ovațiuni și cu strigăte de „să trăescă”, felicitându-l pentru faptul, că dușmanilor lui nu le-a succedat, să-l nimeriască. S'a răspândit șvonul, că majoritatea va vota o moțiune de necondiționată încredere pentru Crispi.

După scrierile cele mai nouă în Macedonia a isbucnit o răscoală formală. Locuitorii turci sunt cuprinși de o panică grozavă. Miliția turcescă a avut mai multe ciocniri cu câte-va bande de insurgenți. După „Agence Balcanique”, răscoala nu e așa periculoasă, insurgenții vor fi aduși în scurt timp la ordine.

Noutăți.

Hymen. Dl George Albu cleric abs. din Geoagiul de sus își anunță fidanțarea sa cu domnișoara Aurelia Cado, fiica preotului Nicolae Cado din Păcliș.

Concert. După cum cetim în diarele din loc o parte din membrii activi ai reu-niunei române de musică din Sibiu sub conducerea d-lui G. Dima va da Duminecă un concert în comuna Seliște, cu scop de binefacere.

Gimnastic român escelent. La examenul de gimnastică dela gimnaziul ev. ref. din Sătmăș s'a distins un tîner român numit Desideriu Borbola student în clasa a VII-a. Acest tîner brav a ridicat într'o mîna de cincî ori după o altă o bucată de fier în greutate de 72 chilograme. Putem să fim mândri cu un astfel de tîner brav!

Esamenul de cualificațiune la preparandia din Blaș s'a terminat în 15 Iunie. La examen au fost admiși 43 de învățători. Din aceștia 19 au depus examenul cu succes, eră 24 au cădut, partea cea mai mare din limba magiară, deși unii din ei vorbesc unguresce pôte mai bine decât prim-ministrul unguresc. Dintre cei căduți 20 pot repeți examenul după trei luni, eră 4 sunt relegați pe un an. („Gaz. Trans.”)

Casina română din Blaș — dîce „Unirea” — care s'a reorganizat în anul trecut pe baza statutelor aprobate de guvern în 1863, după mai multe șicanări din partea autorităților administrative, s'a declarat de disolvată din partea ministrului de interne, pe motivul că nu are statute. Pe cum suntem informați, comitetul casinei a esmis o comisiune de trei, care să lucre un proiect de statute. Acesta va fi prezentat adunării generale, și deodată cu publicarea ordinului de disolvare se vor vota nouă statute, cari se vor subțerne ministrului spre aprobare.

Programa examenelor publice dela școala rom. gr.-or. din Sas-Sebeș cu finea anului școlastic 1894/5. Vineri în 16/28 Iunie dela 7—9 clasa I. de eleve, dela 9—12 cl. III. de elevi și eleve, dela 3—6 clasa V. și VI. de elevi și eleve. Sămbătă în 17/29 Iunie: dela 8—10 cl. I. de elevi, dela 3—6 cl. II. de elevi și eleve. Duminecă în 18/30 Iunie: dela 10—12 cl. IV. de elevi și eleve, dela 2—5 cîntări; împărțirea premiilor, promovări și încheierea festivă a anului școlastic. La aceste examene se invită cu totă onoare părinții elevilor, precum și toți amicii și binevoitorii acestei școle. Sas-Sebeș, în 6/18 Iunie 1895. Direcțiunea.

Bolă între porci. Ministrul de comunicațiune cu provocare la decisiunea guvernului Croației, Slavoniei și Dalmației, interdicție din nou transportarea de porci din Ungaria pe teritoriul Croației și Slavoniei, până la o altă dispozițiune.

Impositul celibatarilor. Celebrul academician frances François Coppée se pronunță categoric în contra acestui imposit într'un admirabil articol, ce a apărut deunăzi în diariul parisian „Le journal”. Etă punctele esențiale, care l'au determinat să combată impositul. Acest imposit vecsatoriu, după dînsul, lovind o clasă foarte numărösă a societății, nu este altceva, decât o formă mai atenuată a căsătoriilor, ce se făceau altă dată în stepele Rusiei, cu sila, sub loviturile cnutului. Frumösă libertate, indulgență și părintescă democrație este aceea care spune cetățenilor: „însurați-vă, căci alminteri dacă aveți poftă să dormiți singuri, trebuie să vă deslegați bîerile pungiilor, și să plătiți bir statului”. Și apoi dîce François Coppée, ideia pe care ne-am făcut-o până acum despre celibatari e absolut falsă. Noi socotim, că ei au rămas neînsurați, numai pentru a se deda mai în voie la o viață de desfrînări. Ei bine, realitatea e cu totul altfel. În majoritatea casurilor, un obstacol foarte respectabil a obligat pe celibatari să lupte în potriua instinctului așa de puternic, de a-și lua o soție,

de a supraviețui în progenitura lor. Motivul celibatului lor e în totdeauna legitim și adeseori nespun de dureros: miseria, o sănătate rea, ori o profundă și tainică suferință. Unii dintre dînșii întrețin o familie numărösă și s'au gândit, că n'au dreptul să-și asocieze o femeie la traiul lor miserabil și precar. Alții și mai de plîns, sciau că pörtă în sângele lor germenii unei bôle ereditare și se cutremurau la ideia, că înșurându-se ar da nascere unor nenorociți osîndiți la o viață întregă de chinuri. Dacă acest imposit se va vota, lucru puțin probabil, etă ce se va întempla. Sau acceptia vor fi puși la amendă și aceștia ar constitui un act de nedreptate strigător, sau ei vor avea dreptul să învöce motive de scutire. În cazul din urmă însă, ei vor trebui să vie înaintea unui înșoniar special să-și mărturisescă rușinea sau întristarea lor intimă să-și povestescă dramele lor de familie și tainele inimii lor. Dar se pôte öre institui un jur de psihologi pentru a aprecia durerile sufletesci și o comisiune medicală, care se va asigura dacă contribuabilul e în ade-văr scrofulos, sau epileptic? Negresit, că nu. Etă dar că proiectul acesta de imposit este grotesc. Pentru François Coppée acest de-pozit e nedrept pentru toate clasele sociale. Un lucrător bună-öră nu se însöră fiind-că ceea ce câștigă prin munca sa, nu pôte fi suficient aici pentru el singur, cu atât mai puțin pentru soția și copii, cari pot să so-sească mai tîrziu. De ce să plătescă acesta un bir mai mare, decât cine-va căruia că-sătoria îi aduce o zestre, din care ar putea trăi trei sau patru familii? Etă, sfîrșesc talentatul scriitor, loviți zestrele cu un im-posit, și atacați rușinosul obicei, pe care îl au unii tîneri de a se vinde, și părinții de familie de a-și procura un ginere, cum și ar cumpăra un cal din tîrg; dar nu fa-ceți se plătescă dări absurde nisce ömeni nevinovați de nenorocirea lor.

Correspondențe particulare

ale „Telegrafului Român”.

Onorată redacțiune!

A doua zi de Rusale, 22 Maiu a. c. s'a ținut examenul public la finea anului școlastic în comuna noastră Agărbiciu, ppresb. gr.-or. al Turdei, ca comisariu presidial a fost on. domn Petru Roșca protopresbiter, au participat în frunte cu comitetul parochial inteligința și întreg poporul român din comună; se vedea de timpuriu, că această zi va fi îndoită și de sîrbătoare înălțătoare. Numărul copiilor de față a fost 58, toți în vestminte sîrbătorești, examenul s'a început punct la 1 öra p. m. cu cîntul „Împărate ceresc”, și a durat până la 6 öre sêra.

S'au examinat toți elevii din toate obiectele de învățămînt; răspunsurile au fost precise și uimitöre din partea elevilor, satisfăcînd într'atîta, încât publicul întreg a fost pus în mișcare. S'a făcut bun progres cu desp. I., II. și III., dar apoi cu deosebire despărțămîntul IV., V și VI. din cetire, din gramatică din scriere, comput, istoria patriei și biblică peste așteptarea tuturor, ba numai în norme s'ar puté constata; cu un cuvînt un astfel de examen nici când nu s'a mai dovedit în comuna noastră. Deci în domnul învățător Constantin Ciontea, nu ne am înșelat când votul ni l'am dat și l'am ales în mod definitiv, căoi ne-au satisfăcut într'atîta, încât totă încrederea o are în întreg poporul din această comună, și cu bucurie ne jert-fim pentru un astfel de învățător, tot-deuna cu tributul nostru. De încheiere onoratul domn protopresbiter a ținut o vorbire foarte acomodată și pătrun-detöre față de progresul observat, îndemnînd pe dl învățătoriu, ca și pe viitoriu să lucre cu acest zel.

La copii ca îndemn de diligență li s'a împărțit ca premiu 5 fl. din partea epitropiei bisericesci.

Un poporön ca participante.

PARTEA ȘTIINȚIFICĂ ȘI LITERARĂ

Școlile superioare de fete*)

de

Dr. Vasile Saftu.

Nobil, inteligent și dibaci din fire, românul merge tot înainte. Nu vede vre-o instituție bună la națiunile superioare în cultură, și se nu încerce a o introduce și la al acasă, când îi permit împregiurările. Astfel ați, pe lângă alte multe și folositoare instituții, avem și o școală superioară de fete în Sibiu. Ce odor scump, ce giuvaer neprețuit este acest institut pentru națiune! Fie, ca fructele lui să corespundă pe deplin așteptărilor noastre!!

Educațiunea fetițelor, ca și a copiilor, a fost supusă fazei de dezvoltare, prin cari a trecut societatea omenescă. În copilăria ei această societate n'a știut prețui valoarea femeii, de aceea nu s'a îngrijit de loc de deșea. La chinezi, indieni, egipteni și perși nici vorbă de o educațiune a femeii. Poporul roman e singurul în anticitate, care a cunoscut „familia” singurul, la care această sântă instituțiune a servit ca baza societății și statului „Emanciparea femeii, recunoșterea drepturilor sale, libertatea, ce i s'a dat, spre a-și dezvolta puterile sale, au avut, nu mai în cape nici o îndoielă, cea mai mare influență asupra destinului poporului roman și au fost pentru el izvorul multor virtuți necunoscute altor națiuni.” Sfințenia căsătoriei, necunoșterea divorțului (cel dintâiu pe la 231 a. Chr.), castitatea și câte alte virtuți frumoase, care nu i-ar strica nici timpului nostru. Mai mare vază a avut femeia la germani; cavalerii evului mediu o au adorat. Cu toate acestea, abia prin sec. XIV încep a se ocupa *Hieronimianii* (un ordin de călugări) cu instrucțiunea fetițelor. Mai târziu la dorința lui Luther „ca fie care cetate să aibă câte o școală de fete”, se întemeiază mai multe școli prin diferite orașe. Inflorirea industriei, meseriilor, comerțului, etc. în sec. XVIII provoca înmulțirea acestora, și prin sec. XIX se răspândesc și mai tare.

Mână în mână cu progresul societății a trebuit să meargă și școala. Bărbați, încăreți cu cunoștințele, cari și le-au câștigat prin gimnasil, școli reale, civile, comerciale etc., universități, au început să pretindă și dela fete, viitoarelor lor soții, o civilizațiune mai înaltă. Astfel se înființară așa numitele „școli superioare de fete” (numele dat de 20 ani), cu scop de a educa p'acele fete, cari aveau să devină soțiile amployaților, profesorilor, negustorilor etc.

Numărul acestor școli a tot crescut. Fiind că era vorba de înmulțirea cunoștințelor, ele au fost organizate după șablonul școlilor reale de copii mai cu același plan ge învătămant. Nu s'a ținut cont de „diferința de sexe” și fiindcă lumea cerea, ca fata să fie „studiată”, obiectele de învățământ s'au propus din ce în ce tot mai pe larg. De subtilități teologice în religie, de minuțiozități geografice, istorice de reguli și excepțiuni gramaticale a diferitelor limbi străine, e plină instrucțiunea. „E lucru de mirare — dice un scriitor german *** — cum se scie afla o „fată superioară”

*) În anul 1886, ca student la universitatea din Lipsa, am publicat în foia pedagogică „Școala și Familia” din Brașov, cu ocaziunea deschiderii solemne a institutului nostru, un articol despre școlile superioare de fete. Ideile d'atunci nu și-au pierdut actualitatea nici astăzi, de aceea găsim cu cale a-l reproduce în programul școlii, al cărei profesor am onorul să fiu și eu.

**) Iules Paroz: „Histoire universelle dela Pedagogie.”

***): Ved: „Die Fächtererziehung” de Fr. L. Geegenwart: Nr. 34 1886.

în fiecare colț al lumii; cum scie ea dela toți munții înălțimea, dela toate cetățile locuitori; cum își poate spune numai decât cutare an, ca un istoric și decursul cutărei lupte, ca un strateg; cum își însiră la nume latinesci a diferitelor plante din botanică; cât de bine scie scote rădăcina cubică etc. etc.” Numărul orelor de instrucțiune la școlile superioare de fete în Germania au ajuns așa de departe, că pentru o fetiță de 10 ani se urcă la 32 ore pe săptămână, afară de lucrul de mână. Mai tot timpul îl ocupă școala; fetița nu mai are când să învețe ceva și din lucrurile „casnice”; se încarcă cu o mulțime de cunoștințe în parte netolositoare, cari le uită în scurt timp, după ce a eșit din școală.

Acastă împregiurare a provocat o reacțiune îndoită: Educațiunei pur intelectuale i s'a pus în față educațiunea fizică de o parte, și cultura „inimei” de altă parte. Femeii, ca „damă de spirit” i s'a pus în față femeia, ca soție și mamă adevărată!

„Cestiunea grămădirei” școlarilor și școlărițelor — die Ueberbürdungsfrage — face ați mare svon în lumea pedagogică. Toți, cari cer împuținarea orelor de instrucțiune, o cer mai cu samă în numele educațiunei fizice. Și într'adevăr câte rele nu s'ar delătura prin îngrijirea mai bună de corp! Dar, dacă la copii trebuie să ținem samă de dezvoltarea lor corporală, cu atât mai mult la fete, căci acestea au să ne garanteze cu sănătatea și integritatea corpului lor vigurositatea generațiunei viitoare! Nu-mi e scopul a intra în detalii, lucrul e destul de clar.

Sunt alții apoi, cari impută școlilor superioare de fete, că fac c'ei drept, din școlărițele lor femei de spirit; dar nici decum soții bune. Deja Diesterweg nu era mutțamit cu educațiunea fetițelor de pe timpul său; „Spre a fi o găzdoie (Hausfrau) bună nu e de lipsă să cunoască pe Shakespeare sau pe Moliere, Racine ori Voltaire, nu e de lipsă nici să scie conjuga verbele neregulate sau să scie aplica diferitele particule; nu e de lipsă nici cunoșterea poezilor și poetelor, cari au urmat după Goethe, numai să fie o găzdoie harnică, o soție bună și o mamă adevărată, care să scie domni în casa ei cu credință și conform tradițiunilor germane, și să scie îndulci viața bărbatului ei.”*)

(Va urma).

Pelagra.

Una dintre bôlele cele mai strănice și mai întinse prin populațiunea dela țară este pelagra. Toți cei ce s'au ocupat de sănătatea țaranului nostru au avut, din nenorocire, prea adeseori privilegiul a se întelni cu această bôla uricioasă și mult păgubitoare pentru temelia statului; din această pricină am creșut, că este bine, scrie „Apărătorul sănătății”, să ăcem câte-va cuvinte asupra ei, precum și asupra mijloacelor de a o preveni și a o combate, dând câte-va sfaturi sănătoșe celor amenințați de ea și celor chemați a supraveghia și îmbunătăți starea sănătății poporului românesc.

Pelagra este cunoscută în poporul nostru sub numele de pârleală (Muntenia), leprică sau liprică (Moldova):

Mai toți învătății dic că pelagra se datorește hrănirii cu porumb stricat. Ea nu este o bôla numai de sărăcie; nu se produce nici odată pelagra în țările în cari nu se mănâncă porumb. Tot astfel ea nu provine nici din arșița soarelui, căci acolo unde lumea abia poate trăi de căldură nu se poate vedea această bôla.

*) Adolph Diesterweg: „Die Lehren und Guvernanten” în „Rheinische Blätter für Erziehung und Unterricht” 13. B. 1864, redigete de dânsul.

Credința noastră este că pelagra provine din otrăvirea corpului omenesc cu porumb stricat. O practică de mai mulți ani la spitalele rurale ne a arătat, că atât locuitorii bogați cât și cei săraci, sunt de o potrivă atinși, căci în privința hranei totă lumea scie, că frunzașul satului mai de loc nu se deosebește de cel calic. Am văzut ômeni bogați, buni gospodari cum se dice, cari nu cumpără porumb nici odată, cari au vitele lor de lucru și pământ îndestulător pentru întreținerea familiei lor și pentru alte trebuințe, am văzut chiar inteligenți cu dare de mână, cari sufer tot așa ca cei ce n'au nimic și cari trăiesc din mila altora, și acesta numai din pricina că se hrănesc cu porumb stricat.

O dovadă mai bună despre această este și împregiurarea, că cei mai mulți morți de pelagră se ved în anii cari urmază recoltelor rele de porumb. Tot-déuna când porumbul se culege necopt, fie din cauza nepriceperii și rului obicei, fie din pricina timpului, și dacă acest porumb necopt se asvârle în podul casei, în pat sau în coșar, el se mucezește și se strică. Mămăliga făcută de făină dată de acest porumb este cenușie, neagră și amară, așa de amară și de rea, încât nici porcii, după spusa proprie a ômenilor, nu vrău s'o mănăce, cea ce nu-i împedecă a o mănăce ei și copiii lor. Nu vrea românul să cumpere când are, și tot ce-l îngrijesce este numai să aibă; bun sau rău el mănăce, căci așa i-a dat Domnul!

Dintre toate părțile anului, primăvara și vara sunt cele mai periculoase pentru dezvoltarea pelagrei; toamna scade și iarna se ascunde a isbueni în primăvara viitoare. Cea mai bogată în pelagră este luna lui Cuptor.

Din cele ăse până aci rezultă, că pârleala se datorește unei otrăvi ce se nasce din porumbul stricat. Care este această otrăvă? Unii învătății au creșut, că ea nar fi altceva, decât nisce ciuperci foarte mici, mici de tot cari s'ar dezvolta în muceșăla porumbului necopt, ciuperci numite de Francesi verdeț, și italieni verderamo. Astăzi cei mai mulți susțin că otrava este un alcaloid numit pelagrazeina, care se nasce din porumbul necopt suu rău ținut. Această otrăvă este foarte puternică, încât nici prin fierbere nu pier, din care pricină vine și primejdia mămăligii preparate din astfel de făină otrăvită.

Pelagra atinge atât bărbații cât și femeile, pe copii ca și pe ômeni mari.

Să vedem acum cari sunt semnele acestei bôle, cum se arată ea?

De obicei pârleala trece prin trei grade sau perioade. I, II și III. Dar aceste grade nu sunt bine lămurite și de multe ori nu se urmăzeșă așa regulat, astfel că la unii bôla începe într'un fel, și la alții într'alt fel. Din această pricină noi ne vom mulțami a spune, că semnele pelagrei sunt de trei feluri: cutanate, digestive și nervoșe.

Semnele cutanate sau mai bine ăse ale pielii sunt un fel de pârleală de undo și numele bôlei în popor: pârleala se arată pe acele părți ale corpului cari sunt isbite de lumina și căldura soarelui, adică truntea umerii obrazului, nasul, șgârcei urechei, gâtul și ceafa, peptul, mâinile până la cote și picioarele în sus de glesne. Această pârleală se ivesce în totdeauna odată cu primăvara și nici odată iarna. Pelea începe a se înegri și pătăzeșă se usucă, devine lucie, se crapă (plesnesc), apoi se acopere de niste bubulițe de colóre mai mult sau mai puțin închisă. Alte ori se ivesc nesce beșicuțe, ca de arsură, pline cu un fel de apă, cari se sparg și se scurg lăsând în urma lor nesce rani roșetice și forte durerose.

Semnele digestive sau ale canalului mănăcei sunt multe: căpușala

gurei și a limbei se înrotesce, plesnesc, se deslipește ori se acopere de beșicuțe cari se sparg și lasă rani puțin adânci. Bolnavul simte un fel de arsură și o uscăciune, care se întinde în jos până la capul pieptului: el este chinuit de o sete, pe cere nu o poate potoli; scuipă mult; are răgăituri, urinare de sânge. Pofta de mănăce la unii era foarte mare, ar mănăce cât ursul după propria lor spusă.

Semnele nervoșe sau ale sâmtărei sunt; greutate ori durere de cap, amețală, vederea slăbită, împăinginită, alte ori bolnavii ved scântei verzi; aușul turburat, aud diferite șgomote de clopote, lovături de ciocan, împuscături, huet de mără și mai cu osebie țituri de greeri (un bolnav în toate ăilele mă poțea să-mi apropiu urechia de a lui ca se aud cum îi cântă greerii), un fel de strânsură în furca peptului; dureri pe șira spinării, prin mâni și picioare, alte ori șgârcei la pulpa și furnicături în palme și tălpi cu arsură, slăbiciune în tot corpul și mai cu samă în picioare, de unde și greutatea la umblet, omul merge ca și cum ar fi beat, când într-o parte când într'alta. În cele din urmă bolnavul devine trist, nepăsător, tăcut și nu se mai ocupă nici de sine, nici de ai lui nici de a le muncii, sfârșind prin a-și perde mintea, prin nebunie.

Nebunia este de mai multe feluri: unii i-au câmpii, amblă în neștiință din loc în loc, alții stau locului, nemișcați, cu ochii țintiți la pământ cu mâinile pe piept, plângând sau vorbind cuvinte fără șir și neînțeleșe, unii se închină, se rógă și cântă bisericesc totă ăia; alții sunt neastemperați, răsvrătitori, bătaioși, se desbracă, își rup hainele, sar, fug; unii se aruncă în apă, se înecă alții și taie gâtul cu ce le vine în mână numai ca să scape de chinul, în care au cășut. Nu trebuie să uităm, că sunt unii nebuni pelagroi, foarte primejdioși, cari sar la ômeni ca să-i lovească, creșându-se urmăriți cine scie de cine.

După un an, trei sau mai mulți, bolnavul devenind din ce în ce mai slab pere sleit de toate puterile, dacă nu cumva și-a curmat singur ăilele. Acesta este tristul tablou a pelagrei care isbesce într'un mod așa de cumplit poporul român.

„Timpul”.

Loterie.

Miercuri, în 26 Iunie n. 1895.

Sibiu: 10 49 8 87 81

Nr. 211 prot. 1895.

[80] 1—3

CONCURS.

Pentru ocuparea postului de paroch în parochia de clasa a III-a Șeica mare, protopresbiteratul Mediașului, prin această se escrie concurs cu termen de 30 ăile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

Emolumentele împreunate cu acest post dau preste tot suma de 445 fl. v. a. satorite în ședința comitetului parochial din 30 Aprile a. c.

Informațiuni mai de aproape despre starea parochiei se pot lua la oficiul protopresbiterat și la comitetul parochial.

Concurenții au să-și înainteze cererile instruite conform normelor din vigore la subsemnatul oficiu protopresbiterat în termenul deschis.

Mediaș, la 10 Maiu 1895.

Oficiul protopresbiterat gr.-oriental al Mediașului în conțelegere cu comitetul parochial.

Romul Mircea,
adm. protopr.